

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ
QEYRİ-HÖKUMƏT TƏŞKİLATLARINA
DÖVLƏT DƏSTƏYİ AGENTLİYİ

MİRAS
Mədəni İrsin Üyrənilməsinə Kömək İctimai Birliyi

mədəni irs ustad məktəbi

MƏDƏNİ İRS BEYNƏLXALQ USTAD MƏKTƏBİ

TƏDRİS VƏSAİTİ

Hazırlayan:
Dr. Fariz XƏLİLLİ

BAKİ - 2025

Kitabın məzmunu “Miras” Mədəni İrsin Öyrənilməsinə Kömək İctimai Birliyinin cavabdehliyindədir, bu baxımdan kitabın məzmunu Azərbaycan Respublikasının Qeyri-Hökumət Təşkilatlarına Dövlət Dəstəyi Agentliyinin mövqeyini əks etdirmir.

Kitab Azərbaycan Respublikasının Qeyri-Hökumət Təşkilatlarına Dövlət Dəstəyi Agentliyinin maliyyə yardımı ilə hazırlanmışdır.

Xəlilli, Fariz. (Hazırlayan). (2025). Mədəni İrs Beynəlxalq Ustad Məktəbi: Tədris vəsaiti. Bakı: AFPoliqrAF.

16-25 iyul 2025-ci il tarixlərində “Miras” Mədəni İrsin Öyrənilməsinə Kömək İctimai Birliyinin Mədəni İrs Beynəlxalq Ustad Məktəbi ilk dərslərinə başlamışdır. Dərslər müxtəlif mədəni irs mövzularında olub, Azərbaycan, Türkiyə, İtaliya irs mütəxəssisləri tərəfindən aparılmışdır. Təlimçilərin mühazirələri tədris vəsaiti şəklində nəşrə hazırlanmışdır.

Elmi redaktor: Prof.Dr. Qafar Cəbiyev
Rəyçilər: Prof.Dr. Kübra Əliyeva
Prof.Dr. Şikar Qasimov

Tərcümə: Fariz Xəlilli
Dizayn: İntiqam Məhəmmədli
Koordinator: Məleykə Hüseynova
Fotolar: Nicat Nağızadə, Fariz Xəlilli, Elmira Abbasova, Fidan Xəlilli, Fərid Xəlilli

ISBN: 978-9952-8561-2-5

© “Miras” Mədəni İrsin Öyrənilməsinə Kömək İctimai Birliyi, 2025

MÜNDƏRİCAT

Prof.Dr. Qafar Cəbiyev - MƏDƏNİ İRS USTAD MƏKTƏBİ KURSUNA GİRİŞ VƏ YA MƏDƏNİ İRSİN TƏDQIQI, QORUNMASI VƏ TƏŞVİQİ İSTİQAMƏTİNDƏ PRIORİTETLƏR: ƏNƏNƏVİ YANAŞMALAR VƏ YENİ ÇAĞIRIŞLAR.....	6
https://doi.org/10.30546/978-9952.2025.1006	
Prof.Dr. Luici Skrinzi - ZƏRGƏRPALAN HAMAMI: BEYNƏLXALQ TƏDQIQAT VƏ KONSERVASIYA MİSSİYASI.....	18
https://doi.org/10.30546/978-9952.2025.1018	
Dr. Fariz Xəlilli - MƏDƏNİ İRS ABİDƏLƏRİNDƏ ARXEOLoji TƏDQIQATLAR	25
https://doi.org/10.30546/978-9952.2025.1025	
Məleykə Hüseynova - MƏDƏNİ İRSİN QORUNMASI SAHƏSİNDƏ MİLLİ VƏ BEYNƏLXALQ TƏNZİMETMƏ	43
https://doi.org/10.30546/978-9952.2025.1043	
Dos.Dr. Günel Seyidəhmədli - AZƏRBAYCANIN TARİX-MƏDƏNİYYƏT QORUQLARI.....	65
https://doi.org/10.30546/978-9952.2025.1065	
Prof.Dr. Şikar Qasımov - AZƏRBAYCANIN QEYRİ-MADDİ MƏDƏNİ İRSİ VƏ ONUN YUNESKO-DAKI YERİ.....	87
https://doi.org/10.30546/978-9952.2025.1087	
Dos.Dr. Pərvin Ahançı - TARİXİ-MƏDƏNİ İRSİN RƏQƏMSALLAŞDIRILMASI	103
https://doi.org/10.30546/978-9952.2025.1103	
Dos.Dr. Həbibə Əliyeva - MƏDƏNİ İRS ABİDƏLƏRİ ÜZƏRİNDƏKİ EPİQRAFİK TƏDQIQATLAR	129
https://doi.org/10.30546/978-9952.2025.1129	
Dr. Şəhla Xəlilli - DÜNYA YADDAŞI: ƏLYAZMA İRSİ	142
https://doi.org/10.30546/978-9952.2025.1142	
Dr. Nəzmin Cəfərova - MUZEYLƏR MƏDƏNİ İRSİN KEŞİYİNDƏ.....	154
https://doi.org/10.30546/978-9952.2025.1154	
Gülşən Hüseynova - FÖVQƏLADƏ HALLAR ZAMANI MƏDƏNİ İRSİN MÜHAFİZƏSİ.....	185
https://doi.org/10.30546/978-9952.2025.1185	
Arzu Həsənlı - MƏDƏNİ İRSİN SOSİALLAŞMASI VƏ ONUN CƏMİYYƏT ÜÇÜN ƏHƏMİYYƏTİ.....	205
https://doi.org/10.30546/978-9952.2025.1205	
Aidə Məlikova - MƏDƏNİ İRS TURİZMİ	211
https://doi.org/10.30546/978-9952.2025.1211	
Prof.Dr. Zəhidə Məmmədova, Dos.Dr. Məhəmməd Nurməmmədov - MEMARLIQ ABİDƏLƏRİNİN BƏRPASI VƏ KONSERVASIYASI.....	224
https://doi.org/10.30546/978-9952.2025.1224	
Cəlaləddin Küçük, Nədirə Mınə Yar - BƏRPA VƏ KONSERVASIYADA MATERİALLAR.....	246
https://doi.org/10.30546/978-9952.2025.1246	
Əfqan Quliyev - BƏRPA LAYİHƏLƏRİNİN HAZIRLANMASI VƏ UĞURLU TƏCRÜBƏLƏR.....	259
https://doi.org/10.30546/978-9952.2025.1259	
Prof.Dr. Qafar Cəbiyev, Dr. Fariz Xəlilli, Dr. Elmira Abbasova - Bakı şəhəri Yasamal rayonu Həmidəğa Hüseynzadə küçəsində yerləşən Hamam binası daxilində və ətrafında konservasiya və təmizləmə işləri çərçivəsində aparılan arxeoloji tədqiqatların HESABATI.....	263
https://doi.org/10.30546/978-9952.2025.1248	

AMEA ARXEOLOGİYA VƏ ANTROPOLOGİYA İNSTİTUTU

“ZƏRGƏRPALAN HAMAMI” ARXEOLoji EKSPEDİSİYASI

18.09-20.11.2024-cü il tarixlərdə

Bakı şəhəri Yasamal rayonu Həmidəğa Hüseynzadə küçəsində yerləşən Hamam binası daxilində və ətrafında konservasiya və təmizləmə işləri çərçivəsində aparılan arxeoloji tədqiqatların

HESABATI

Qafar Cəbiyev

Fariz Xəlilli

Elmira Abbasova

Bakı şəhəri

2024

Mündəricat

Sənədlər

Qazıntı haqqında məlumat

İş prosesi

Tapıntılar

Planlar

Ədəbiyyat

SƏNƏDLƏR

 Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası (AMEA)
Arxeologiya və Antropologiya İnstitutu
Bakı, AZ1143, H.Cavid pr., 115

18 sentyabr - 18 oktyabr 2024-cü il
müddətinə elibərlənir

VƏKALƏTNAMƏ № 32
(1Nə-li forma)

Verilir, AMEA Arxeologiya və Antropologiya İnstitutu tərəfindən
Gəfər Gəfər oğlu Cəbiyev
(adı, atasının adı, soyadı)

ondan ötrü ki, Bakı şəhəri, Səməl rayonu H. Hüseynovda
(abidənin yerləşməsi, adı və növü)
yaşayışda yerləşən Hamam binası daxilində və ətrafında
konservasiya və təmizləmə işləri görülməsi
əsaslı arxeoloji qazıntı (20 kv.m.-dən artıq sahədə) və kəşfiyyat işləri aparmaq hüququna malikdir.

Vəkalətnaməyə əsasən G. C. Cəbiyev
(adı, atasının adı, soyadı)

topoqrafik çəkilişlər (planlar, nivelirləmə) apara, qədim yaşayış yerləri, qəbristanlar, kurqanlar, müdafiə tikililəri, qayaüstü rəsmlər, qədim bina və digər abidələrin fotolarını və əl rəsmlərini çəkə, yerüstü materialları toplaya və hesabatların tərtibini mövcud qaydalara əsasən apara bilər.

Bütün hakimiyyət, dövlət və ictimai orqanlar bu vəkalətnamədə adı qeyd olunan mütəxəssisə mövcud Qanunvericiliyə uyğun və elmin mənafeyi naminə lazımı yardım göstərməlidirlər.

Vəkalətnamədə göstərilən kəşfiyyat və qazıntıların aparılması hüququnun başqa şəxsə tapşırılması qadağandır. Arxeoloji qazıntı və kəşfiyyat işlərinin icraçısı bu Vəkalətnaməni İcra Hakimiyyəti orqanlarında qeydiyyatdan keçirməli, özündə saxlamalı, yerli hakimiyyət orqanlarının tələbi ilə təqdim etməlidir. Əldə edilmiş arxeoloji materiallar elmi-laboratoriya işlərinin aparılması üçün AMEA Arxeologiya və Antropologiya İnstitutuna təhvil verilməlidir.

ƏSAS: Azərbaycan Respublikasının
"Tarix və mədəniyyət abidələrinin qorunması haqqında"
10 aprel 1998-ci il tarixli Qanunu.

 Institutun direktoru

Azərbaycan Respublikasının Mədəniyyət
Nazirliyi yanında Mədəni İrsin Qorunması,
İnkişafı və Bərpası üzrə
Dövlət Xidməti
RAZILASDIRILIB
№ 31/32
"26" sentyabr 2024 II
İcraçı F. E. Quliyev
t.ü.f.d., dosent F. E. Quliyev

**AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ MƏDƏNİYYƏT NAZİRLİYİ YANINDA
MƏDƏNİ İRSİN QORUNMASI, İNKİŞAFI VƏ BƏRPASI ÜZRƏ DÖVLƏT XİDMƏTİ**

AZ 1000, Bakı şəhəri, Hökumət evi,
Ü.Hacıbəyli küçəsi, 84

Tel.: (+99412) 565 01 47
Elektron poçt: info@heritage.gov.az

27 sentyabr 2024-cü il

3-24-1/2-01-1000/2024

**"Miras" Mədəni İrsin Öyrənilməsinə Kömək
İctimai Birliyinin sədr müavini
xanım Günel Seyidəhmədliyə**

05.09.2024-cü il tarixli
62/24 nömrəli məktuba dair

Hörmətli Günel xanım,

Bakı şəhəri, Yasamal rayonu, Zərgərpalan küçəsi (yeni ünvanla Həmidağa Hüseynzadə küçəsi), 87-də yerləşən və yerli əhəmiyyətli memarlıq abidəsi kimi dövlət qeydiyyatına alınmış (3578 inventar nömrəli) hamamda Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının Arxeologiya və Antropologiya İnstitutunun mütəxəssisləri tərəfindən araşdırma aparılmasına, eləcə də hamamın divarlarının yerli və xarici mütəxəssislərin, habelə Azərbaycan Memarlıq və İnşaat Universitetinin tələbələrinin iştirakı ilə təmizlənməsinə münasibət bildirilməsi barədə müvafiq məktubunuza baxılmışdır.

Abidənin plan konfigurasiyasını, həcm-məkan kompozisiyasını pozmadan və onun memarlıq dəyərinə və üslubuna xələl gətirmədən qeyd olunan işlərin həyata keçirilməsinə etiraz etmirik.

Məlumat üçün bildiririk ki, "Tarix və mədəniyyət abidələrinin qorunması haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanununun 11-ci maddəsinin ikinci hissəsinə əsasən, mülkiyyətində və ya istifadəsində abidələr olan fiziki və ya hüquqi şəxslər abidələrin qorunması, tədqiqi və onlardan istifadə edilməsi qaydalarına ciddi əməl etməlidirlər.

Həmin Qanunun 28-ci maddəsinə əsasən abidələrin qorunması haqqında Azərbaycan Respublikası qanunvericiliyini pozan şəxslər Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyinə uyğun olaraq cinayət, inzibati, intizam və mülki məsuliyyət daşıyırlar.

Nəzərə almağınızı xahiş edir, eyni zamanda tərəfinizdən sözügedən abidənin araşdırılması, həmçinin təmizlənməsi ilə bağlı görülməli işləri təqdirləyiq hesab edir və tarix-mədəniyyət abidələrinə göstərdiyiniz diqqətə görə minnətdarlığımızı bildiririk.

Hörmətlə,

Reis müavini

Rauf Axundov

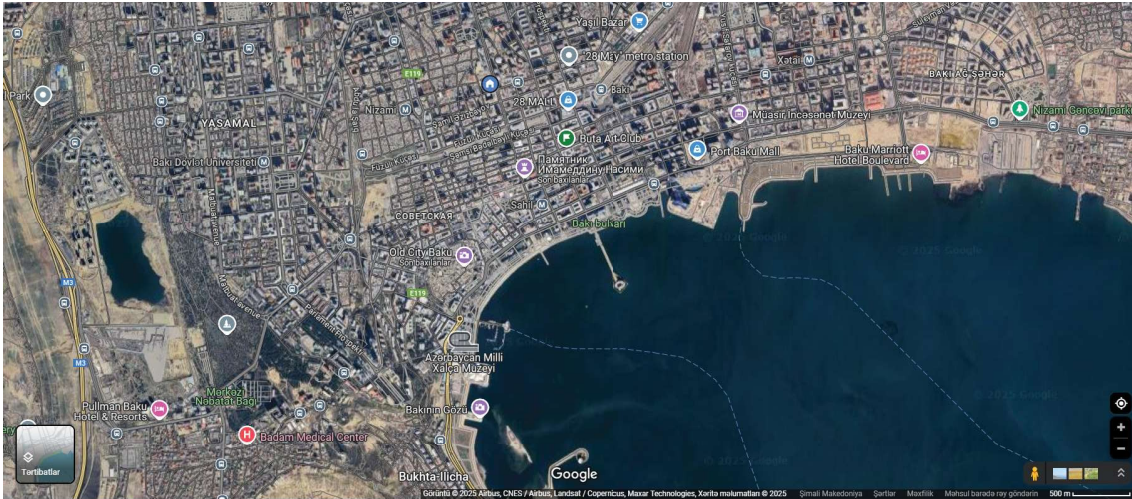
AMEA Arxeologiya və Antropologiya İnstitutu “Zərgərpalan hamamı” arxeoloji ekspedisiyasının 18.09-20.11.2024-cü il tarixlərdə Bakı şəhəri Yasamal rayonu Həmidəğa Hüseynzadə küçəsində yerləşən Hamam binası daxilində və ətrafında konservasiya və təmizləmə işləri çərçivəsində aparılan arxeoloji tədqiqatları

Bakı şəhəri qədim və orta əsrlərin tarix və mədəniyyət abidələri ilə zəngin olduğu kimi Orta əsrlər sonrasına dövlərdə də öz şəhərsalma xüsusiyyəti, memarlıq mənzərəsi ilə Şərq və Qərb mədəniyyətinin sintezini daşıyırdı. Hələ orta əsrlərdən Bakı qalasının – İçərişəhərin ətrafında Bayırşəhər formalaşmışdı.

1806-cı ildə Bayırşəhərin görüntüsü

XIX əsrin Neft bumu bu prosesi sürətləndirmiş, eklektik üslubda memarlıq əsərləri meydana çıxmağa başlamışdır. Bayırşəhər icması Bakı əhalisinin böyük bir hissəsini təşkil etməklə öz kollektiv yaddaşına malikdir. Onlar Sovetski, Kubinka, Çəmbərəkənd, Qaraşəhər, Zərgərpalan kimi məhəllələr formalaşdıraraq submədəniyyətlərin yaranmasında öz kollektiv əməklərini sərf edəblər.

Bayırşəhər ərazisinin görünüşü

Bu mənada Zərgərpalan məhəlləsi icması ilə araşdırmalar zamanı buradakı tarix və mədəniyyət abidələrinin tarixi sübutunun əsas elementi kimi kollektiv yaddaş ortaya çıxır.

Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası Arxeologiya və Antropologiya İnstitutunun İslam dövrü arxeologiyası şöbəsinin əməkdaşlarından ibarət Zərgərpalan hamamı ekspedisiyası “Miras” Mədəni İrsin Öyrənilməsinə Kömək İctimai Birliyinin sifarişi ilə 2024-cü ilin 18 sentyabr – 20 noyabr tarixlərində Zərgərpalan məhəlləsində (indiki adı ilə Həmidəğa Hüseynzadə küçəsi 11; köhnə adı ilə Zərgərpalan küçəsi 87) yerləşən Hamamda arxeoloji tədqiqatlar aparmışdır. Abidənin koordinatları: 40°22'36.6"N 49°49'49.7"E. Abidənin Mədəniyyət Nazirliyinin elektron baza sistemində məlumatı belədir:

Tarixi abidələr

Hamam

Abidənin növü: Memarlıq abidələri
 Tarix: 1899-cu il
 Əhəmiyyəti: Yerli əhəmiyyətli
 Nömrə: № 3578.
 Şəhər: Bakı şəhəri
 Ünvan: Zərgərpalan küçəsi, 87
 Sistem kodu: AJA003377

Tədqiqatın əsas məqsədi yerli əhəmiyyətli memarlıq abidəsi olan Hamam binasında arxeoloji ekspertiza işlərini aparmaqdır. İlk dəfədir ki, abidədə arxeoloji tədqiqat aparılır. Odur ki, əvvəlcə aidiyyatı sənədlər toplanmış, yerli sakinlərlə söhbət aparılmışdır. Sənədlərdən məlum olduğu kimi Hamam 1899-cu ildə yerli sahibkarların vəsaiti hesabına tikilmişdir. Yerli sakinlərin məlumatına görə, 1937-ci ildə Hamamın sahibi repressiya qurbanı olmuş, əmlakı müsadirə edilmişdir. Həmin vaxta qədər hamam olaraq fəaliyyət göstərən birmərtəbəli ikigünbəzli bina bundan sonra sex kimi fəaliyyət göstərmişdir. 1941-1945-ci illərdə hamam binasından İkinci Dünya müharibəsində vuruşan əsgərlər üçün isti geyimlər, əsasən də patava (ayaqların soyuqdan qorunması üçün istifadə olunan ayaq geyimi) istehsal edilmişdir. Tədricən bina dəmirçi və misgər sexinə uyğunlaşdırılmış, içəridə ağır metal işləri görülmüşdür. Tədqiqatlar zamanı bunu təsdiq edən çoxsaylı tapıntılar üzə çıxmışdır. Dəmirçi və misgər alətləri, kəsicilər, naxışaçanlar, güləb qabları, saxsı, şüşə məmulatı, geyim düymələri və s. artefaktlar qeydə alınmışdır. Tədricən binada işlər yüngülləşmiş, bina güzgü sexi kimi istifadə edilmişdir. XX əsrin 90-cı illərində obyekt güzgü sexi kimi fəaliyyətini dayandırmışdır. Hamam 2 avqust 2001-ci ildə Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 132 nömrəli Qərarı ilə yerli əhəmiyyətli memarlıq abidəsi kimi dövlət qeydiyyatına götürülmüşdür (inventar nömrəsi: 3578). Baxımsız vəziyyətə düşən bina dövlət əmlakı kimi hərraca çıxarılmış və ən son Əliyeva Nubar Hamlet qızının istifadəsinə verilmişdir. Nubar Əliyeva 07 mart 2023-cü ildə Əmlak Məsələləri Dövlət Xidməti Daşınmaz Əmlakın Dövlət Kadastrı və Reyestri Publik Hüquqi Şəxsi Hüquqların dövlət qeydiyyatı haqqında daşınmaz əmlakın dövlət reyestrindən çıxarış əldə etmişdir (nömrəsi: 011011001319-06301). Nubar Əliyeva ilə “Miras” Mədəni İrsin Öyrənilməsinə Kömək İctimai Birliyi arasında bağlanmış icarə müqaviləsinə əsasən birlik Hamam binasını konservasiya və təmizlik işlərindən sonra sərgi zalı kimi istifadə edəcəkdir.

abou.blank

ƏMLAK MƏSƏLƏLƏRİ DÖVLƏT XİDMƏTİ
DAŞINMAZ ƏMLAKIN DÖVLƏT KADASTRI
VƏ REYESTRİ PUBLİK HÜQUQİ ŞƏXSİ

Hüquqların dövlət qeydiyyatı haqqında daşınmaz əmlakın dövlət reyestrindən

ÇIXARIŞ

Hüququ rəsmiləşdirilən şəxs	Əliyeva Nubar Hamlet qızı
Daşınmaz əmlakın növü	Qeyri-yaşayış binası
Daşınmaz əmlakın ünvanı (olduğu yer)	Bakı şəhəri, Yasamal rayonu, Zərgərpalan küçəsi, 87
Daşınmaz əmlakın mülkiyyət növü	Xüsusi
Daşınmaz əmlakın üzərində hüququn növü	Mülkiyyət
Daşınmaz əmlakın ümumi sahəsi (kvadratmetrlə)	250.40
Torpaq sahəsinin mülkiyyət növü	Dövlət
Torpaq sahəsi üzərində hüququn növü	İstifadə
Torpaq sahəsinin kateqoriyası	Sənaye, nəqliyyat, rabitə, müdafiə və digər təyinatlı torpaqlar
Torpaq sahəsinin ölçüsü (hektarla)	0.035830
Daşınmaz əmlakın reyestr nömrəsi	011011001319-06301

Hüquq sahibləri

Sıra №	Hüquq sahibinin adı	Payı	Qeydiyyat nömrəsi	Qeydiyyat tarixi
1	Əliyeva Nubar Hamlet qızı	Tam	1123035876	07.03.2023

Əliyeva Nubar Hamlet qızının əmlaka dair çıxarışı

İCARƏ MÜQAVİLƏSİ

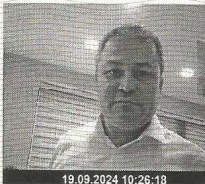
Bakı şəhəri

on doqquz sentyabr iki min iyirmi dördüncü il

İcarəyə verən	İcarəçi
ƏLİYEV NUBAR HƏMLET QIZI -ORDUBAD, DƏRKƏND. K., (ŞV:AZE15093924, 24.11.2016, ORDUBAD RPŞ; FİN: 4UQU1TD; d/t:07.08.1990)	MİRAS MƏDƏNİ İRSİN ÖYRƏNİLMƏSİNƏ KÖMƏK İCTİMAİ BİRLİYİ / VÖEN:1601223201 adından XƏLİLLİ FƏRİZ SƏBİR OĞLU, -AĞSU RAYONU, GƏGƏLİ Ə/D, GƏGƏLİ KƏNDİ(ŞV:AA5911404, 05.03.2024, ASAN 2; FİN: 1KY0D41; d / t:01.08.1980)

- "İcarəyə verən" Bakı şəhəri, Yasamal rayonu, Zərgərpalan küçəsi, 87 ünvanında yerləşən, ümumi sahəsi 250.4 kv/m olan qeyri-yaşayış binasının tam mülkiyyət üzrə on(lar)a məxsus hissəsindən aşağıda göstərilən hissəni (hissələri) icarəyə verir(lər):
-İcarəyə verən ƏLİYEV NUBAR HƏMLET QIZI (tam hissə, 250.4 kv/m) -İcarəçi MİRAS MƏDƏNİ İRSİN ÖYRƏNİLMƏSİNƏ KÖMƏK İCTİMAİ BİRLİYİ / AZ0618, AĞSU RAYONU, GƏGƏLİ
- İcarəyə verilən əmlak aşağıdakı hüquqmüəyyənədi sənədə əsasən İcarəyə verənə məxsusdur:
-Əmlak Məsələləri Dövlət Xidməti Daşınmaz Əmlakın Dövlət Kadastrı və Reyestrı Publik Hüquqi Şəxsinin 1 sayılı Bakı şəhər Ərazi İdarəsi tərəfindən 07.03.2023 tarixdə ƏLİYEV NUBAR HƏMLET QIZINA verilmiş 011011001319-06301 reyestr nömrəli, 1123035876 qeydiyyat nömrəli dövlət reyestrindən çıxarısa əsasən tam mülkiyyət üzrə, 250.4 kv/m;
- İcarə müddəti 19.09.2025 il tarixədək müəyyən edilir.
- İcarəyə verilən sahənin istifadəsinə görə:
-İcarəyə götürən "MİRAS MƏDƏNİ İRSİN ÖYRƏNİLMƏSİNƏ KÖMƏK İCTİMAİ BİRLİYİ" "İcarəyə verən" ƏLİYEV NUBAR HƏMLET QIZI aylıq 100 manat 00 qəpik (yüz manat sıfır qəpik) icarə haqqı ödəyir;
- Fors-major hadisəsindən sığortalanma "İcarəçi"(lər)-in vəzifəsidir.
- "İcarəçi" icarəyə götürdüüyü əmlakı ikinci əldən icarəyə vermə bilməz.
- Müqavilənin ləğv edilməsi tərəflərin bir ay qabaqdan yazılı ərizəsinə müvafiq olaraq həyata keçirilir.
- "İcarəçi"lər "İcarəyə verən"(lər)-in razılığı olmadan icarəyə götürülən sahədə təmir-tikinti işləri apara bilməz.
- Tərəflərin razılığına əsasən "İcarəçi"(lər) hər ay aylıq icarə haqqından qanunla müəyyən edilmiş məbləğdə vergi ödəyir.
- İcarə obyektində texniki təhlükəsizlik qaydalarına əməl olunması vəzifələri "İcarəçi" tərəfindən həyata keçirilir.
- Kommunal xidmətlərdən (elektrik, qaz, su, isilik, kanalizasiya və telefon abunə) istifadə edilməsinə görə haqqlar, habelə şəhərlərarası və öhdəlişli telefon danışığı haqqı, o cümlədən əlavə vergi haqqları "İcarəçi"(lər) tərəfindən ödənilir.
- Həmin müqavilə dörd nüsxədən ibarət Azərbaycan dilində tərtib edildi. Onlardan biri notariat ofisində saxlanılır, digər nüsxələri isə tərəflərə verilir.

Müqavilə tərəflərinə onların hüququ və vəzifələri izah edilmiş, notariat hərəkətinin aparılmasının nəticələri barədə xəbərdarlıq edilmişdir.

	ƏMİRƏLİYEV VƏHİD İSMAYİL OĞLU (ƏLİYEV NUBAR HƏMLET QIZI əvəzinə)		MİRAS MƏDƏNİ İRSİN ÖYRƏNİLMƏSİNƏ KÖMƏK İCTİMAİ BİRLİYİ adından XƏLİLLİ FƏRİZ SƏBİR OĞLU
19.09.2024 10:26:24		19.09.2024 10:26:18	

Nubar Əliyeva ilə "Miras" Mədəni İrsin Öyrənilməsinə Kömək İctimai Birliyi arasında bağlanmış icarə müqaviləsi

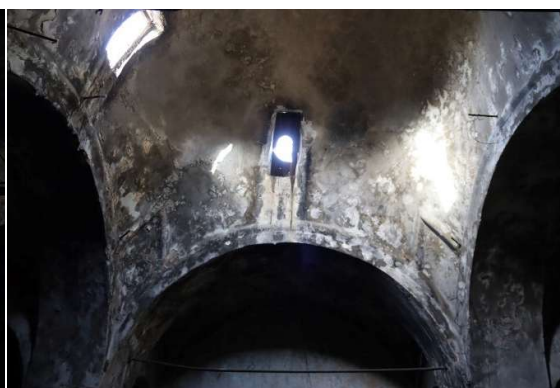
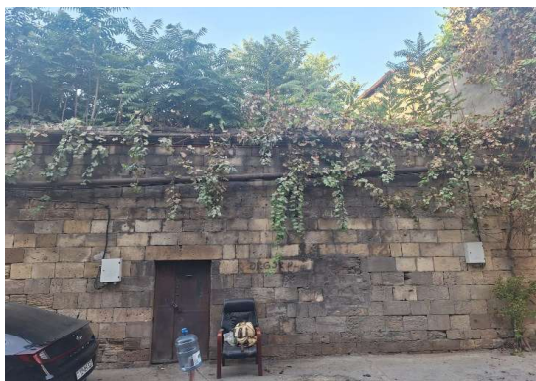
Təəssüf ki, Azərbaycan Elmi-Tədqiqat Layihə İnstitutu Hamam binasının bərpası üçün qəbul edilməz layihə hazırlamış və sahibkara təqdim etmişdir. Ekspedisiya heyəti tərəfindən sahibkara izah olunmuşdur ki, belə layihə tarix və mədəniyyət abidəsi üçün qəbul edilə bilməz və binada “Miras” Mədəni İrsin Öyrənilməsinə Kömək İctimai Birliyinin təklif etdiyi kimi konservasiya və təmizləmə işləri görülməlidir.

Azərbaycan Elmi-Tədqiqat Layihə İnstitutunun
sahibkara təqdim etdiyi layihə görüntüsü

Azərbaycan Respublikası Mədəniyyət Nazirliyi yanında Mədəni İrsin Qorunması, İnkişafı və Bərpası üzrə Dövlət Xidmətinin razılığı ilə “Miras” Mədəni İrsin Öyrənilməsinə Kömək İctimai Birliyi konservasiya və təmizlik işlərinə başlamışdır. İşə mühəndis Cahangir Xələfov rəhbərlik etmişdir.

Ekspedisiya əvvəlcə Hamam binasının fotolarını çəkərək arxivləşdirilmişdir.

“Miras” Mədəni İrsin Öyrənilməsinə Kömək İctimai Birliyi “Gentechs” Məhdud Məsuliyyətli Cəmiyyət ilə müqavilə bağlayaraq abidənin ölçü, eskiz, elektrik və izahat işlərini görmüşdür. Sənədlərin hazırlanmasında ekspedisiya heyəti məsləhətçi kimi iştirak etmiş, kollegial qərarlar qəbul edərək memarlara kömək göstərmişdir.

“Miras” Mədəni İrsin Öyrənilməsinə Kömək İctimai Birliyi Azərbaycan Memarlıq və İnşaat Universiteti Memarlıq konstruksiyaları və abidələrin bərpası kafedrasının dosenti, memarlıq üzrə fəlsəfə doktoru Məhəmməd Nurməmmədov və tələbələrini (Kərim Kərimli, Murad Hacızadə, Ülvi Əzizov) tədqiqata cəlb etmiş, tələbələr Hamam binası üzrə diplom işləri hazırlamışlar.

“Miras” Mədəni İrsin Öyrənilməsinə Kömək İctimai Birliyi italiyalı bərpaçı-memar professor Luici Skrinzini tədqiqata və konservasiya işlərinə dəvət etmişdir. Professor Luici Skrinzi öz könüllü məsləhətləri ilə ekspedisiyanın işlərinə dəstək göstərmişdir.

Azərbaycan Respublikası Mədəniyyət Nazirliyi yanında Mədəni İrsin Qorunması, İnkişafı və Bərpası üzrə Dövlət Xidmətinin sifarişi ilə Azərbərpa Elmi-Tədqiqat Layihə İnstitutu Hamam binasının pasportunu hazırlamışdır.

QAZINTI HAQQINDA MƏLUMAT

Bakı şəhəri zəngin tarixə malik olmaqla yanaşı, Şərq və Qərb mədəniyyətlərinin kəsişməsində yerləşən nadir şəhərsalma nümunələrindən biridir. Şəhərin İçərişəhərdən kənarda, Bayırşəhər kimi tanınan ərazisində XIX əsrin sonu - XX əsrin əvvəllərində formalaşmış məhəllələr - Çəmbərəkənd, Qarashəhər, Zərgərpalan, Sovetski və s. bu prosesin nəticəsi olmuşdur. Bu məhəllələrin hər biri özünəməxsus yaşayış mədəniyyəti və arxitektura elementləri ilə fərqlənmişdir. Zərgərpalan məhəlləsində yerləşən və 1899-cu ildə inşa edilmiş ictimai hamam binası bu baxımdan xüsusilə diqqətəlayiqdir. 2024-cü ildə Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası Arxeologiya və Antropologiya İnstitutunun əməkdaşları tərəfindən “Miras” Mədəni İrsin Öyrənilməsinə Kömək İctimai Birliyinin sifarişi ilə burada ilk dəfə arxeoloji tədqiqat aparılmışdır.

Tədqiqatın əsas məqsədi yerli əhəmiyyətli memarlıq abidəsi kimi dövlət qeydiyyatında olan Zərgərpalan hamamında arxeoloji ekspertiza aparmaq, abidənin tikinti mərhələlərini, konstruktiv xüsusiyyətlərini və istifadəsi dövrlərindəki dəyişiklikləri müəyyənləşdirmək olmuşdur. Tədqiqatlar zamanı həmyazılı mənbələr, həmdə yerli sakinlərin şifahi məlumatları əsas götürülmüş, abidənin memarlıq, konstruksiya və maddi-mədəniyyət qatları sistemli şəkildə öyrənilmişdir.

Arxiv sənədlərinə əsasən, Zərgərpalan hamamı 1899-cu ildə yerli sahibkarların vəsaiti hesabına inşa olunmuşdur. Sovet dövründə, xüsusilə 1937-ci ildən sonra hamam sahibi repressiyaya məruz qalmış, bina isə təyinatını dəyişərək sex, daha sonra dəmirçi-misgər emalatxanası və nəhayət güzgü sexi kimi fəaliyyət göstərmişdir. Bu mərhələlər abidənin daxili strukturlarına mühüm müdaxilələrə səbəb olmuşdur. 2001-ci ildə abidə dövlət qeydiyyatına alınsa da, uzun illər baxımsız vəziyyətdə qalmış və yalnız 2023-cü ildən etibarən “Miras” İctimai Birliyi tərəfindən tədqiq və konservasiya işləri həyata keçirilməyə başlanmışdır.

Abidənin əsas strukturu giriş otağı, iki əsas zal və ona bitişik otaqlardan ibarətdir. Arxeoloji qazıntılar zamanı bu hissələrin hər birində maddi-mədəniyyət nümunələri, konstruksiya qatları və memarlıq elementləri aşkar edilmişdir. Xüsusilə giriş otağında və birinci zalda döşəmə altından aşkar olunan üzlük daşları, fəvvarə qalıqları, səkilər və dekorativ plitələr abidənin ilkin Hamam mərhələsinə aid olduğunu sübut edir. Dövrə aid saxsı qablar, mis alətlər, düymələr, dəmir kəsicilər və güləb qabları binanın ictimai və sənətkarlıq funksiyalarını əks etdirir.

Zərgərpalan hamamı eklektik üslubun bariz nümunəsidir. Burada Şərq memarlığının elementləri (tağlar, günbəzlər, səkilər, fəvvarələr) ilə yanaşı, Avropa memarlıq məktəbinin bəzi xüsusiyyətləri də müşahidə olunur. Tikilidə istifadə olunan sütunlar, tağvari keçidlər və zəngin bəzəkli kərpic və əhəng daşları bu üslub sintezinin sübutudur. Xüsusilə ikinci zalda istilik sisteminin qalığı kimi qeyd edilən külxana və onunla əlaqəli su kanalları

Hamamın funksional arxitektura baxımından yüksək səviyyədə inşa olunduğunu sübut edir.

Tədqiqatın nəticələrinə əsasən, ekspedisiya qrupu binada yalnız konservasiya və təmizlik işlərinin aparılmasını məqsədəuyğun hesab etmişdir. Təmir zamanı divarlarda Abşeron əhəng daşından istifadə edilmiş suvaqlar, döşəmə altında dövrün orijinal daş plitələri və fasadda gizlədilmiş orijinal qapı və pəncərə açılışları diqqətlə bərpa olunmuşdur. “Miras” İctimai Birliyi İtaliyadan dəvət olunmuş professor Luici Skrinzinin tövsiyələri əsasında konservasiya işlərinə başlamış, bu işlərə Azərbaycan Memarlıq və İnşaat Universitetinin tələbələri də cəlb edilmişdir

Zərgərpalan hamamında aparılan tədqiqatlar Bakı şəhərinin Bayırşəhər adlanan tarixi hissəsinin arxeoloji cəhətdən sistemli şəkildə öyrənilməsi üçün mühüm başlanğıcdır. Abidə yalnız memarlıq baxımından deyil, eyni zamanda sosial, iqtisadi və mədəni aspektlər baxımından da çox qatlı bir tarixə sahibdir. Hamam binasının müxtəlif dövrlərdə funksional dəyişikliklərə uğraması şəhərin transformasiyasını anlamaq baxımından vacib mənbə kimi çıxış edir.

Gələcəkdə Bayırşəhər ərazisində planlaşdırılan istənilən abadlıq və tikinti işləri mütləq şəkildə arxeoloqların nəzarəti altında həyata keçirilməlidir. Zərgərpalan hamamı nümunəsində olduğu kimi, şəhər mədəniyyətinin görünməyən qatlarını ortaya çıxarmaq və onların qorunmasını təmin etmək dövlət və cəmiyyət üçün vacib vəzifələrdəndir.

Ekspedisiya arxeoloji ekspertiza üçün üç əsas istiqamətdə işə başlamışdır. Birincisi, abidənin mədəni təbəqəsini öyrənərək onun hansı dövrdə və hansı süxurlar üzərində tikildiyini müəyyən etmiş, ikincisi, divarların, günbəzlərin, üst örtüyünün vəziyyətini öyrənərək mütəxəssislərlə ümumiləşdirmələr aparmış, üçüncüsü, konservasiya və təmizlik işlərinə nəzarət etmişdir.

Hamam binası aşağıdakı kimi şərti nömrələnmişdir:

- 1 – giriş otağı;
- 2 – birinci zal;
- 3 – pilləkən otağı;
- 4 – 1 nömrəli arakəsmə otağı;
- 5 – 2 nömrəli arakəsmə otağı;
- 6 – qapısı birinci zala açılan otaq;
- 7 – qapısı ikinci zala açılan birinci otaq;
- 8 – ikinci zal;
- 9 - qapısı ikinci zala açılan ikinci otaq;

10 – isti su otağı;

11 – ilıq su otağı;

12 - qapısı ikinci zala açılan üçüncü otaq.

Hesabatda binanın daxili struktur bölmələri bu şərti nömrələr altında təqdim olunur.

Giriş otağında ekspedisiya hər üç istiqamətdə iş görmüşdür. Tədqiqat nəticəsində giriş otağında Hamam mərhələsindən sonra Sex mərhələsi dövründə xeyli müdaxilələr olduğu üzə çıxdı. Əvvəlcə döşəmədə arxeoloji qazıntı işi aparıldı. Məlum oldu ki, döşəmə dəniz qumu və sement qarışığından məhlul vasitəsilə çox sonralar suvanmışdır. Ekspedisiya heyətinin yekun qərarı ilə həmin təbəqə götürüldü. Bu təbəqədən altıda çınqıl, qum və bitum qarışığından ibarət olan asfalt təbəqə üzə çıxdı. Asfalt təbəqə çox çətinliklə götürüldükdən sonra mazutlu, sarı qumlu, gilli təbəqə üzə çıxdı. Həmin təbəqə qarışıq idi. İçərisində maddi-mədəniyyət nümunələri ilə yanaşı, Hamam mərhələsinə aid döşəmədə istifadə edilən üzlük daşların parçalarına rast gəlinirdi. Cənub tərəfdə divara yaxın yerdə sanitariya-qovşağa aid dəmir boru təmizləndi. Həmin boru hazırda işləkdir və mərkəzləşmiş kanalizasiya sisteminə qoşulmuşdur. İkinci istiqamət üzrə işlərə uyğun olaraq otağın divarları yoxlanıldı. Divarlar Sovet dövründə dəniz qumu və sementlə suvandığı üçün Abşeron əhəngdaşı və sement bir-birini aşındırmış, divarlara hopan duz və rütubət suvağın dağılmasına səbəb olmuşdu. Odur ki, ekspedisiya heyətinin yekun qərarı ilə divarların suvaq qatının təmizlənməsinə başlanıldı. Divarlarda görülən işlər cəhətlər üzrə qeydə alındı. Şimal tərəfdə təmizlikdən əvvəl bir pəncərə görünürdü. Təmizlik zamanı həmin pəncərəyə paralel ikinci pəncərə üzə çıxdı. Giriş otağının bütün divarlarında və tavanında Hamam binasının damında kök salmış “cənnət ağacı”, “rusyat ağacı” kimi tanınan uca aylant ağacının (bitkilər aləminin sabunağacıçiçəklilər dəstəsinin simaroubakimilər fəsiləsinin aylant cinsinə aid bitki növü) kökləri görünürdü. Həmin köklər kəsilərək divardan çıxarıldı. Şərq tərəfdə divar təmizlənmərkən küçəyə açılan 62x87 sm ölçüsündə bir pəncərə üzə çıxdı. Pəncərənin paralelində ölçüləri 100x185 sm olan kiçik dəmir qapı vardır. Hazırda Hamam binasına giriş həmin kiçik dəmir qapıdadır. Qapı yerinin Hamam mərhələsində olmadığı, Sex mərhələsində açıldığı müəyyən edildi. Cənub divarında döşəməyə yaxın yerdə adda-budda son illərin kafelləri görünürdü. Onlar təmizləndikdən sonra işlək olmayan su borularının parçaları üzə çıxdı və götürüldü. Qərb tərəfdə Birinci zala giriş üçün Sex mərhələsində kobud müdaxilə ilə açılan qapı vardı. Qapının üst tərəfi Hamam binasının konstruksiyasına zidd olaraq dəmir üçkünlüklər vasitəsilə yığılmışdı. Nəticədə həmin qapı yeri Hamam binasının dayanıqlığına mənfi təsir etmişdir. Bu qapı yerinin paralelində Hamam mərhələsində inşa olunmuş digər qapı yeri müşahidə edilirdi. Belə ki, qapı çatma tağ formasında yığılmışdır. Ekspedisiya heyətinin yekun qərarı ilə həmin qapı yerinin təmizlənməsinə başlanıldı. Məlum oldu ki, damdakı bütün

uca aylant ağaclarının kökləri məhz bu qapı boşluğundan torpaqla təmas yaratmışdır. Odur ki, həmin köklər hamısı təmizləndi. Məsləhət görüldü ki, qərb divarındakı digər qapı yeri bağlansın və məhz bu orijinal qapıdan istifadə edilsin. Tədqiqatın üçüncü istiqamətinə uyğun olaraq ekspedisiya heyəti aparılan konservasiya işlərinə nəzarət ediblər. Belə ki, döşəməyə yeni üzlük daşlarının döşənməsi, fiziki məhdudiyyətli şəxslərin Hamam binasına girişinə şərait yaradılması, divarların sönmüş əhəng, daş tozu, çay qumu, kərpic tozu qarışıqlı məhlulla konservasiya edilməsi planlaşdırılmışdır. Giriş otağının Hamam mərhələsində əsas funksiyasının sanitariya-qovşaq olmasıdır. Çünki Hamam mərhələsində giriş qapısı Ala qapı formasında olub, başqa yerdən idi. İndi isə həmin Ala qapı qonşular tərəfindən zəbt edilmişdir. Sex mərhələsində Ala qapı istifadədən çıxdığı üçün məhz indiki yerdən yeni qapı açılmışdır. Tədqiqat bu qapı açılma prosesində binanın bu hissəsinin böyük ziyan gördüyünü göstərir.

Dörd sütunlu Birinci zalda ekspedisiya hər üç istiqamətdə iş görmüşdür. Tədqiqat nəticəsində Birinci zalda Hamam mərhələsindən sonra Sex mərhələsi dövründə xeyli müdaxilələr olduğu üzə çıxdı. Əvvəlcə döşəmədə qazıntı işi aparıldı. Məlum oldu ki, döşəmə ən dərin yerində 150 sm torpaq, qum, beton, asfalt qatı ilə dolmuşdur. Qazıntı başlayanda torpaq qatı içəridə nəfəs darlığı yaradan şəkildə çirkli, tozlu, rütubətli, o cümlədən narkomaniya aludəçilərinin iynələri ilə dolu idi. Zalda yüzlərlə iynə vardı. Bu Hamam binasının uzun müddət narkomanların yuvası olduğunu göstərirdi. Burada da döşəmə bəzi yerlərdə dəniz qumu və sement qarışığından məhlul vasitəsilə suvanmış, sexlərin rahat fəaliyyət göstərməsi üçün dümdüz sahə yaradılmışdır. Ekspedisiya heyətinin yekun qərarı ilə həmin təbəqə götürüldü. Bu təbəqədən altda çinqıl, qum və bitum qarışığından ibarət, lakin digər zal və otaqlara nisbətən nazik olan asfalt təbəqə üzə çıxdı. Asfalt təbəqə götürüldükdən sonra zalın mərkəzində kənarları oval formada səliqəli işlənmiş əhəngdaşından üzlük daşlar aşkar olundu. İstirahət və soyunub-geyinmək üçün nəzərdə tutulan birinci zalın orta hissəsindəki fəvvarə qazıntı başlayanda yox idi. Fəvvarə və onun ətrafındakı on taxçanı ekspedisiya üzə çıxarmışdır. Fəvvarəni əhatə edən kiçik meydançanın ölçüsü 852x865 sm-dir. Onun dərinliyi isə 80 sm-dir. Meydança 40x40 sm-lik plitələrlə döşənməmişdir. Fəvvarə səkkizguşəli olub, ortasında su axmaq üçün göbək vardır.

Birinci zalın cənub-qərb hissəsində şərti olaraq pilləkən otağı adlandırdığımız otağın ölçüsü 2,2x2,7 metrdir. Bu otağın içərisi 2 metr hündürlüyə qədər torpaqla doldurulmuşdu. Həmin təbəqə təmizlənərkən Hamam və Sex dövrünə aid çoxsaylı dəmir, şüşə, saxsı, daş məmulatı nümunələri üzə çıxdı.

Birinci və ikinci zalı bir-birinə bağlayan keçid iki hissədən ibarətdir. Keçidin birinci hissəsindən pilləkən otağına ikinci qapı açılmışdır. Həmin qapı ilə üz-üzə Sex dövründə dəmir alətlərin soyudulması üçün kiçik hovuz inşa edilmişdir. Keçidlərdən çoxlu sayda dəmir alətlər və hissələri üzə çıxmışdır. Keçidin ikinci zala bitişik hissəsi təmizlənərkən metal konstruksiyalı

ağır dəzgahın hissələri üzə çıxdı. Tədqiqatlar davam etdirilərkən oradan ikinci zalda birinci zala gedən çirkab sular xəttinin qalıqları aşkar edildi. Keçidin divarında bir yerdə suyun ötürülməsi üçün saxsı tünglər qeydə alındı. Keçidin şimal tərəfində qapısı birinci zala açılan daha bir otaq təmizləndi. Otağın divarları hissədən qaralmışdı.

İkinci dördsütunlu zalda (ölçüsü: 9,7x8,5 metr) da ekspedisiya hər üç istiqamətdə iş görmüşdür. Tədqiqat nəticəsində İkinci zalda Hamam mərhələsindən sonra Sex mərhələsi dövründə daha çox müdaxilələr olduğu üzə çıxdı. Bu zaldan görünür ki, Özəlləşdirmə mərhələsi dövründə Nubar Əliyevadan əvvəlki sahibkarlar hamamı yenidən bərpa etmək cəhdi göstərirlər. Onlar İkinci zalın ortasında 1,5 metr dərinliyə qədər mədəni təbəqəni kəsərək orada 2,5x25, metr ölçüsündə su hovuzu inşa edərək kənarlarını mişar daşı ilə hörmüşlər. Tədqiqat prosesində həmin divarlar sökülərkən mədəni təbəqənin kəsiklərində hər tərəfdə bir ədəd olmaqla bişmiş kərpiclə tağvari formada inşa edilmiş Hamamın isitmə sisteminin qalıqları aşkar olunmuşdur.

Şimal kanalının ölçüsü: Şərq kanalının ölçüsü: Cənub kanalının ölçüsü: Qərb kanalının ölçüsü:. Görünür, Hamam mərhələsində həmin kanallar isitmə şəbəkəsinin bir hissəsi olmaqla hovuz yerində birləşərək paylanmış. Hamamın isidilməsinə xidmət edən ocaq – Külxana hamamın 10 nömrəli isti su otağının cənub divarına bitişik yerdə qeydə alınmışdır. Külxanadan gələn istilik, hərərət isitmə şəbəkəsi ilə dolanaraq son nəticədə İkinci zalın şərq divarındakı buxarı baca vasitəsilə dama ötürülüb.

Hamamdan istifadə edənlərin İkinci zalın şimal, cənub və qərb divarları boyunca oturub yuyunması və dincəlməsi üçün xüsusi kətil inşa olunmuşdur. Cənub və qərb səkilərinin orta hissəsində qövsvəri formada çıxıntısı olan kiçik su qurnaları aşkar olunmuşdur. İkinci zalın döşəməsi də təmizləndi. Bu səkinin döşəməsində də qazıntı işi aparıldı. Məlum oldu ki, döşəmə ən dərin yerində 60 sm torpaq, qum, beton, asfalt qatı ilə dolmuşdur. Qazıntı başlayanda torpaq qatı içəridə nəfəs darlığı yaradan şəkildə çirkli, tozlu, rütubətli, o cümlədən narkomaniya aludəçilərinin istifadə etdiyi iynələrlə dolu idi. Burada da döşəmə bəzi yerlərdə dəniz qumu və sement qarışığından məhlul vasitəsilə suvanmış, sexlərin rahat fəaliyyət göstərməsi üçün dümdüz sahə yaradılmışdı. Ekspedisiya heyətinin yekun qərarı ilə həmin nazik suvaq təbəqəsi götürüldü. Bu təbəqədən altı qalın asfalt təbəqəsi vardı. Maraqlıdır ki, asfalt təbəqəsinin içərisində dəmirçi sexindən qalma şonqarlar, alətlər, məhsul qalıqları asfalta yanib qarışmışdı. Asfaltdan çıxarıla bilən artefaktlar inventar üçün götürüldü. Aşkar olunan dəmir materialların intensivliyindən bu zalda Sex mərhələsində xüsusilə dəmirçi ustaların fəaliyyət göstərdiyi görünür. Asfalt təbəqəsinin altından nazik qarışıq gilli torpaq təbəqə üzə çıxdı. Həmin təbəqə isə həm dəmir, həm də mis qalıqlarının çoxluğu ilə seçilirdi. Bu qarışıq təbəqə təmizlənəndə Hamam mərhələsinin Abşeron əhəngdaşından olan döşəmə daş plitələri üzə çıxdı. Bu qalın üzlük daşların üzərində bəzi yerlərdə yaşıl, bəzi yerlərdə qara təbəqə müşahidə olunur. Yaşıl

rəng Hamam binasında misgərliyin də inkişafını göstərir. Beləliklə, İkinci zalın qazıntı sahəsi üç hissəyə ayrıldı: mərkəzdə həm isitmə sistemi xətlərinin nümayiş olunduğu, həm də çirkli suyun axıdıldığı dayaz hovuz, hovuzun kənarında gəzmək üçün səki və tavanı/günbəzi saxlayan dörd ədəd sütun. Sütunlar daşdan blok şəklindədir. Sütun gövdəsi, başı və dabanı ilə birlikdə Abşeron əhəngdaşından hazırlanmışdır. Hər iki zalda sütunların en kəsiyi dairəvi formadadır. İkinci zalda sütunların başı dörd tərəfə çıxıntılı olmaqla həmin çıxıntıların ortasında xətt açılmışdır. Sütunun ayağı isə dörkunc olub, gövdəyə birləşən hissəsi ovaldır. Sütunlar dörkunc dabanın üzərindədir. Kapitel abaka, eksin və boyundan ibarətdir. İkinci zalda şimal-şərq tərəfdəki sütunun dabanına açılıb baxılmışdır. İkinci istiqamət üzrə işlərə uyğun olaraq otağın divarları yoxlanıldı. İkinci zalda da divarlar Abşeron əhəngdaşından tikilib. Bərkidici məhlul kimi gildən istifadə edilib. Divarlar Hamam mərhələsində gəc məhlulu ilə suvansa da, Sovet dövründə qırmızı rənglə boyanmışdır. Təəssüf ki, sonradan dəniz qumu və sementin qarışığı olan məhlul qırmızı boyalı gəc təbəqəsinin üzərinə suvanmışdır. Birinci zaldan fərqli olaraq bu zalda sementli suvaq nazik təbəqə olsa da rütubətli havanın və duzların təsirindən gəci çürütmüş, divarda göz-göz yuvalar yaranmışdır. Toz kimi ovulub tökülən gəci daş divardan çıxarmaq məsləhət görüldü. Odur ki, ekspedisiya heyətinin yekun qərarı ilə divarların suvaq qatının təmizlənməsinə başlanıldı. Ayrı-ayrı vaxtlarda abidəyə müdaxilələrin müəyyən izlərini konservasiya zamanı nəzərə alınmasını ekspedisiya heyəti tövsiyə etmişdir. İkinci zalın cənub tərəfində qapıları həmin zala açılan üç otaq vardır.

Yuxarıda sadalananlar göstərir ki, Zərgərpalan Hamamı XIX əsrin sonları–XX əsrin əvvəllərində Bakı şəhərində Şərq və Qərb memarlıq məktəblərinin sintezindən ibarət olan eklektik üslubda inşa olunmuşdur. Abidənin sütunları, günbəzləri, tağları, qapıları, keçidləri və digər memarlıq elementləri eklektik üslubun bariz göstəricisidir.

Məlum olduğu kimi, ictimai hamamlar şəhər mədəniyyətinin çox vacib atributlarındandır. Azərbaycanın digər şəhərlərində olduğu kimi Bakıda da hər məhəllənin özünəməxsus hamamı olmuşdur. Bu, bir tərəfdən İslam mədəniyyəti ənənələri ilə, digər tərəfdən isə Bakının coğrafi mühiti ilə sıx bağlıdır. Belə ki, Bakı səhra təbiətli, qumsal ərazidir, ilin bütün fəsillərində küləklidir. Bu səbəbdən atmosfer hər zaman daha artıq çirklənir. Bakı iqlim baxımından isti olan şəhərdir. Nəhayət, Bakı neft şəhəridir. Bütün bu amillər, yəni atmosferin çirkliliyi, şiddətli istilər, neft mədənləri ətrafındakı həyat insanların daha çox hamama ehtiyacını şərtləndirirdi.

İctimai hamamələr təkcə gigiyenik baxımdan təmizlənməklə yanaşı, həm də bir növ mənəvi saflaşma, paklaşma məkanı idi. Adətən, ictimai hamamlarda həftənin müəyyən günləri kişilər, müəyyən günlərində qadınlar üçün nəzərdə tutulurdu. Atalar kiçik yaşlı oğul övladlarını, analar isə kiçik yaşlı qız övladlarını özləri ilə hamama gətirməklə onlara həm də müəyyən həyati dərsləri aşılayırdılar. O dövrün hamamları indi geniş yayılmış masaj və gözəllik salonlarının

funksiyalarını da icra edirdi. Nəhayət, hamamlar insanların dincəlməsi, dərdləşməsi, söhbətləşməsi, xanımların öz daş-qaşlarını nümayiş etdirməsi üçün münasib məkan idi.

Zərgərpalan Hamamının inşası, fəaliyyəti Bakının Bayırşəhər ərazisinin coğrafiyasını, inkişaf mərhələlərini arxeoloji cəhətdən araşdırmaq baxımından ilk cəhd kimi dəyərləndirə bilər. Ekspedisiya heyəti hesab edir ki, Bayırşəhər ərazisi hesab olunan yerlərdə bundan sonra hər hansı bir tikinti, söküntü və abadlıq işləri aparılarkən mütləq şəkildə arxeoloqların nəzarəti altında icra olunmalıdır.

İŞ PROSESİ

Birinci zalın cənub-qərb tərəfinin vəziyyəti

İkinci zalın divarlarının vəziyyəti

Giriş otağında ağac kökləri və sementli suvaqlar

İkinci zaldan görünən ilıq su və isti su otaqlarının qapıları

Giriş otağının tavanının vəziyyəti

İkinci zalda iş prosesi

İkinci zalda istilik sistemi kanallarının aşkar olunması

Ekspedisiya üzvü Fariz Xəlilli və mühəndis Cahangir Xələfov

İkinci zalda istilik sistemi kanallarının təmizlənməsi

İkinci zalda istilik sistemi kanallarının aşkar olunması

İkinci zalda istilik sistemi kanallarının təmizlənməsi

İkinci zalda istilik sistemi kanallarının aşkar olunması

İkinci zalda istilik sistemi kanallarının aşkar olunması

İkinci zalda istilik sistemi kanallarının aşkar olunması

İkinci zalda istilik sistemi kanallarının aşkar olunması

Ekspedisiya heyəti və işçilər

İkinci zalda istilik sistemi kanallarının aşkar olunması

Ekspedisiya rəhbəri Prof.Dr. Qafar Cəbiyev,
üzvlər Dr. Fariz Xəlilli, Dr. Elmira Abbasova

Birinci zalda çarhovuz və taxçaların aşkar olunması

Birinci zalda çarhovuz və taxçaların aşkar olunması

Hamamdakı sexdə istehsal olunmuş güləb qablarının aşkar olunması

İkinci zalda asfalt təbəqələrin təmizlənməsi

Birinci zalda sementli suvaqların təmizlənməsi

Dama çıxış pilləkəninin yerinə doldurulmuş qalıqların təmizlənməsi

Hamamın qonşu tərəfindən zəbt olunmuş Ala qapısı

İstifadə olunmuş bəzi alətlər

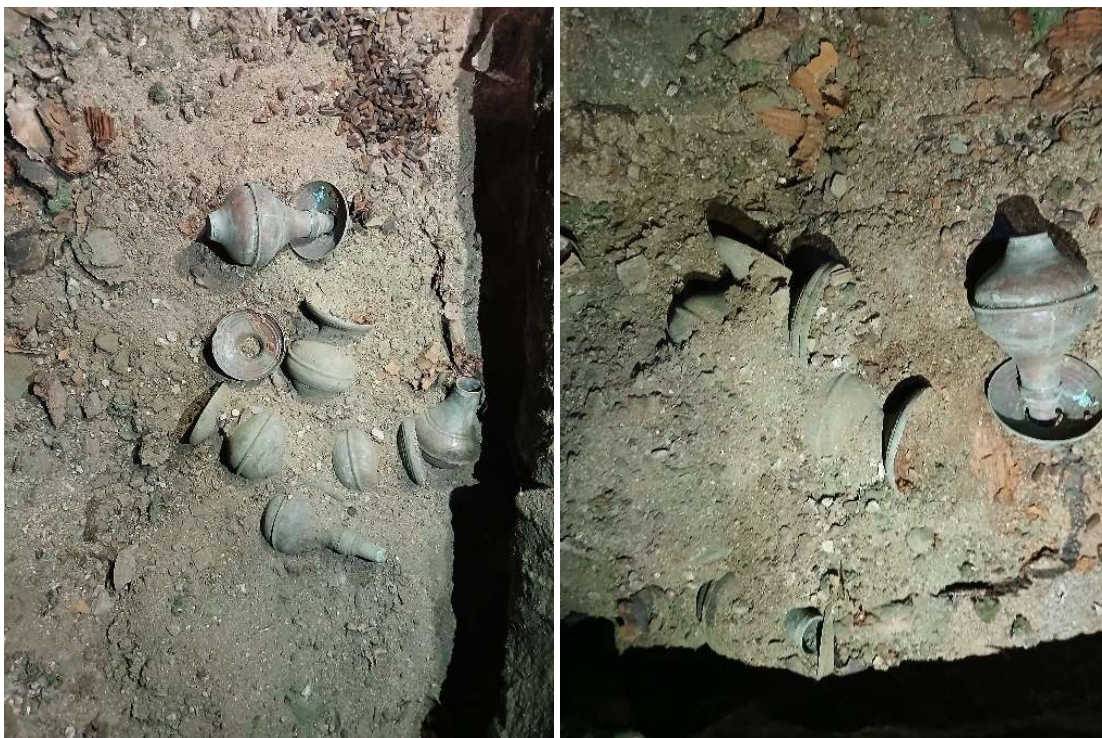
TAPINTILAR

Müxtəlif dəmir əşyalar

İstehsal prosesindən izlər – gülab qabları

Gülab qabları

Güzgü aksesuarları

Şüşə qabların aşkar olunması

Şüşə qablar

Güzgü aksesuarları

Dəmir alətlər

İçərisində maye olan şüşə qab

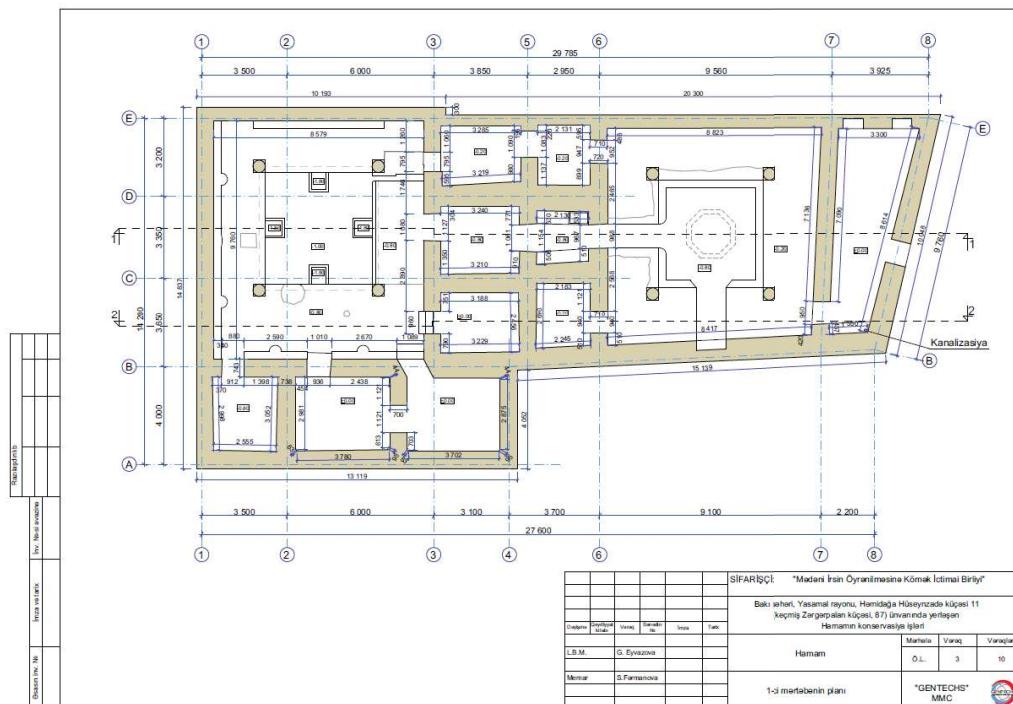
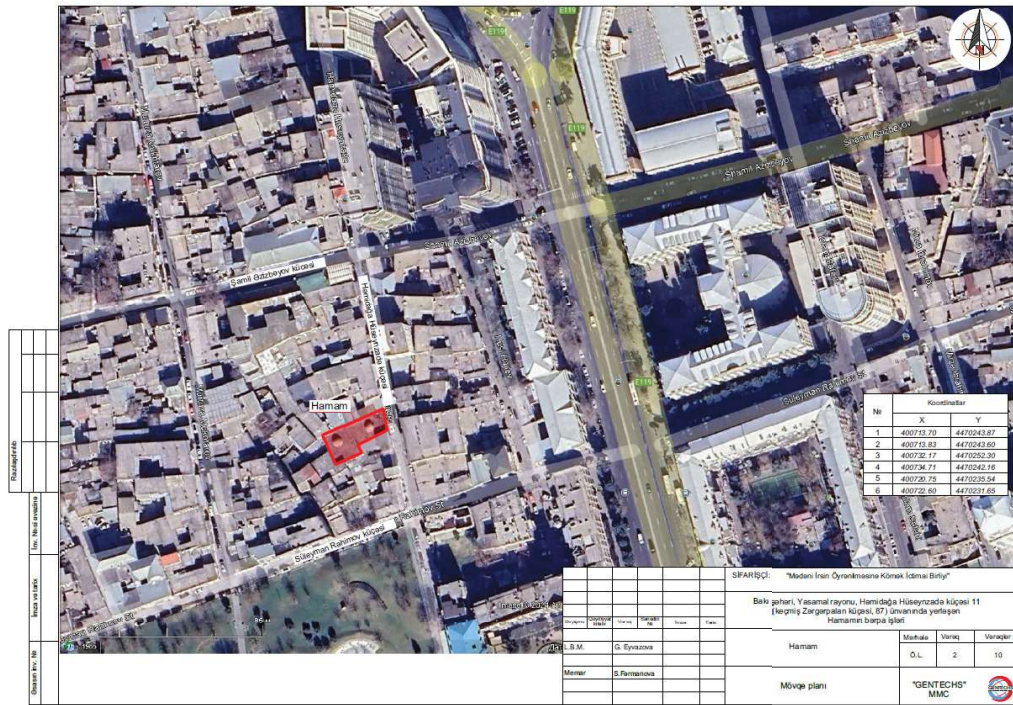
Geyimlər üçün düymələr

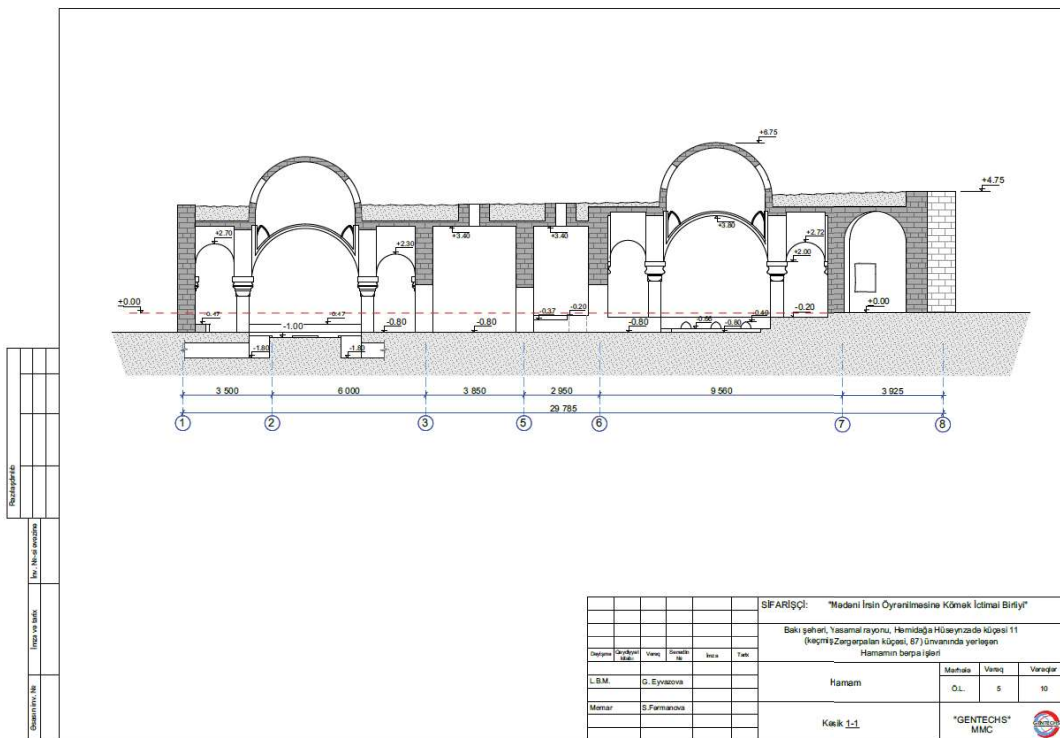
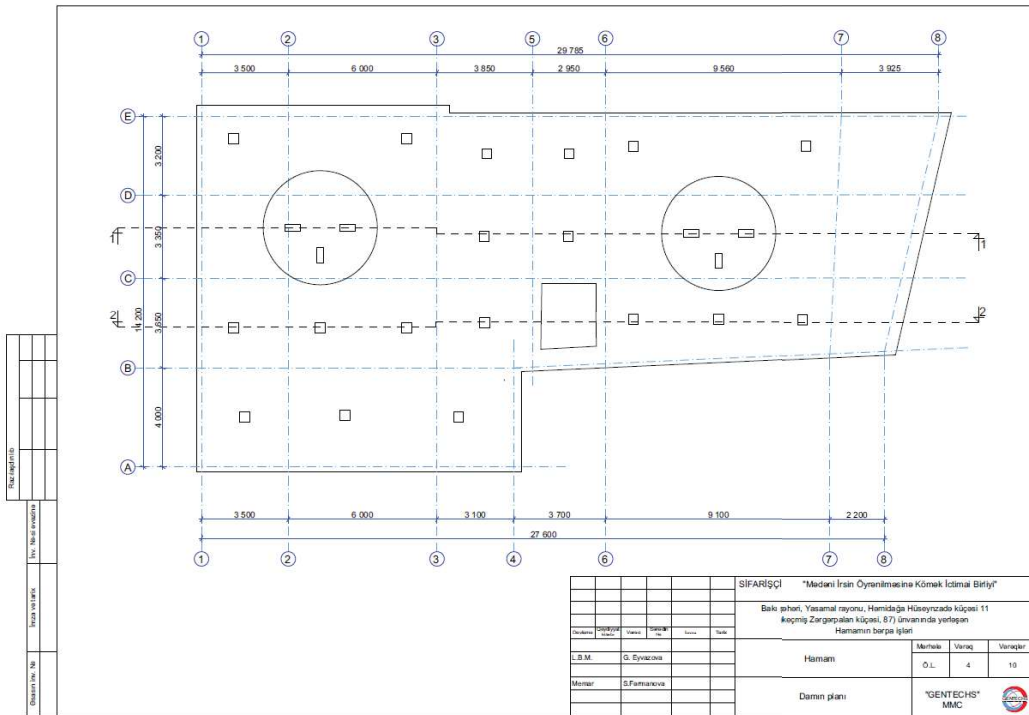

Müxtəlif dəmir əşyalar və bülövlər

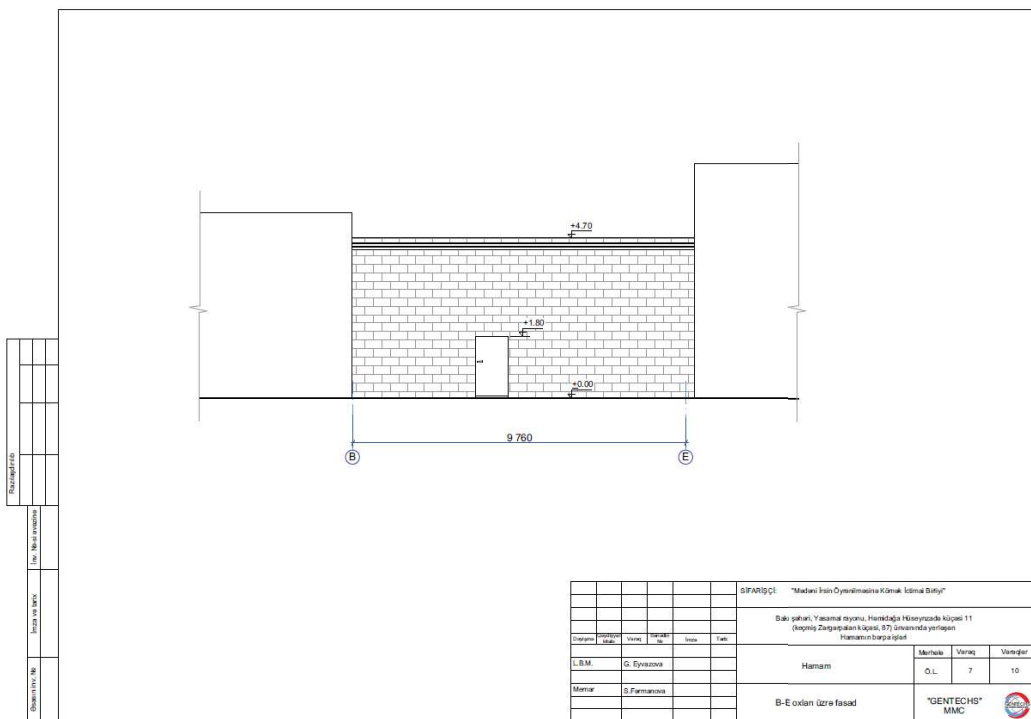
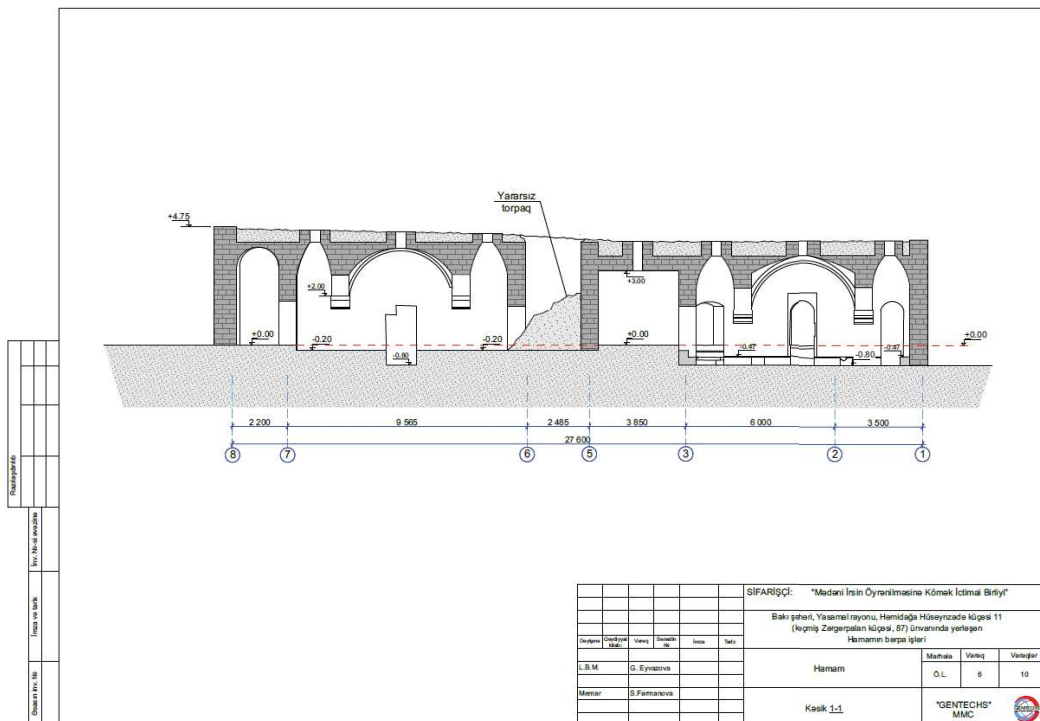

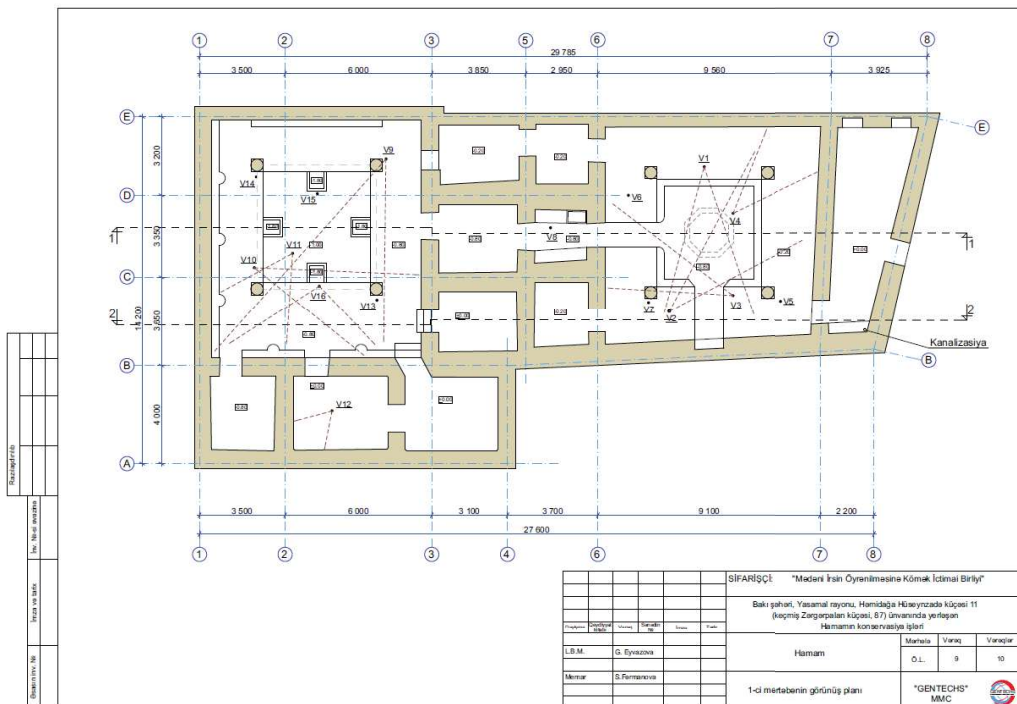
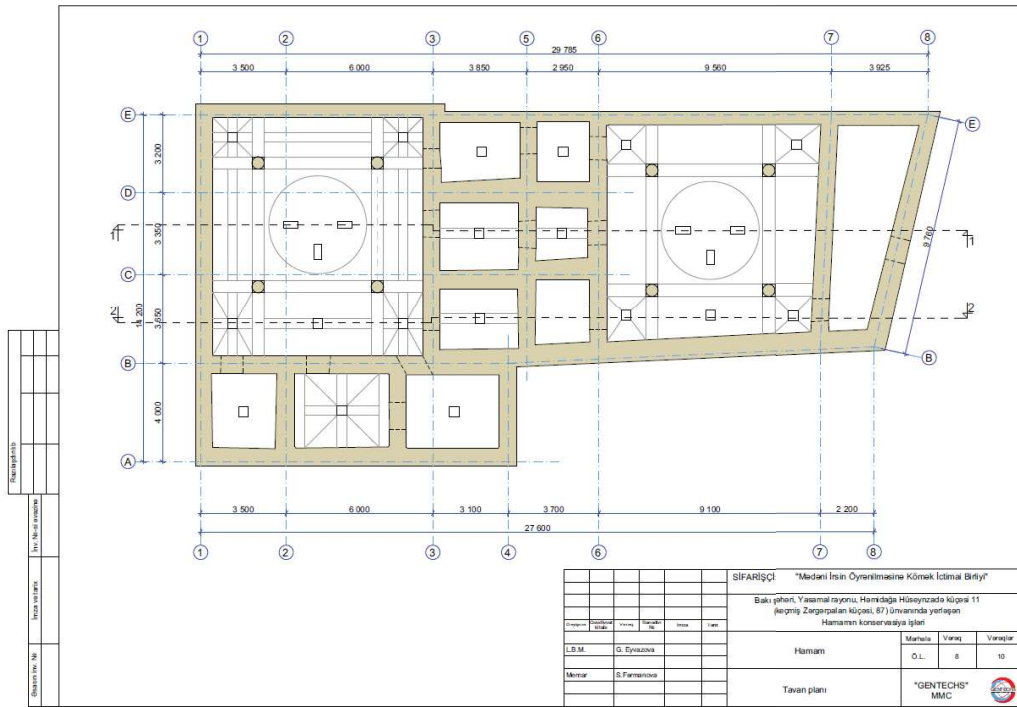
GENTECHS MMC-nin hazırladığı plan ölçüləri

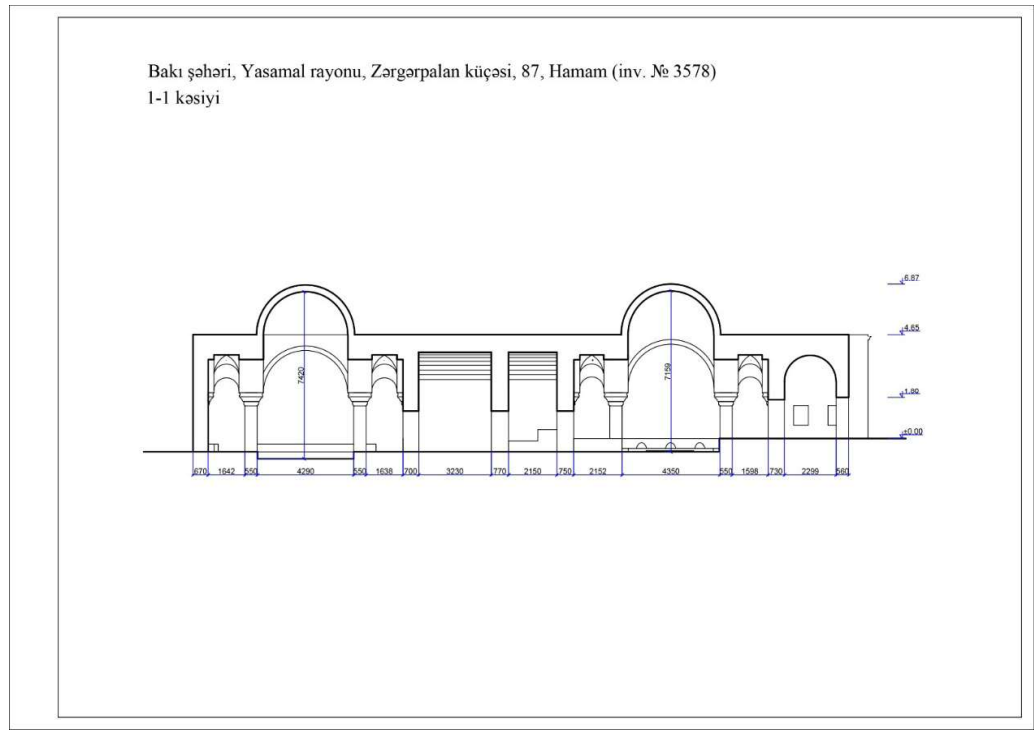
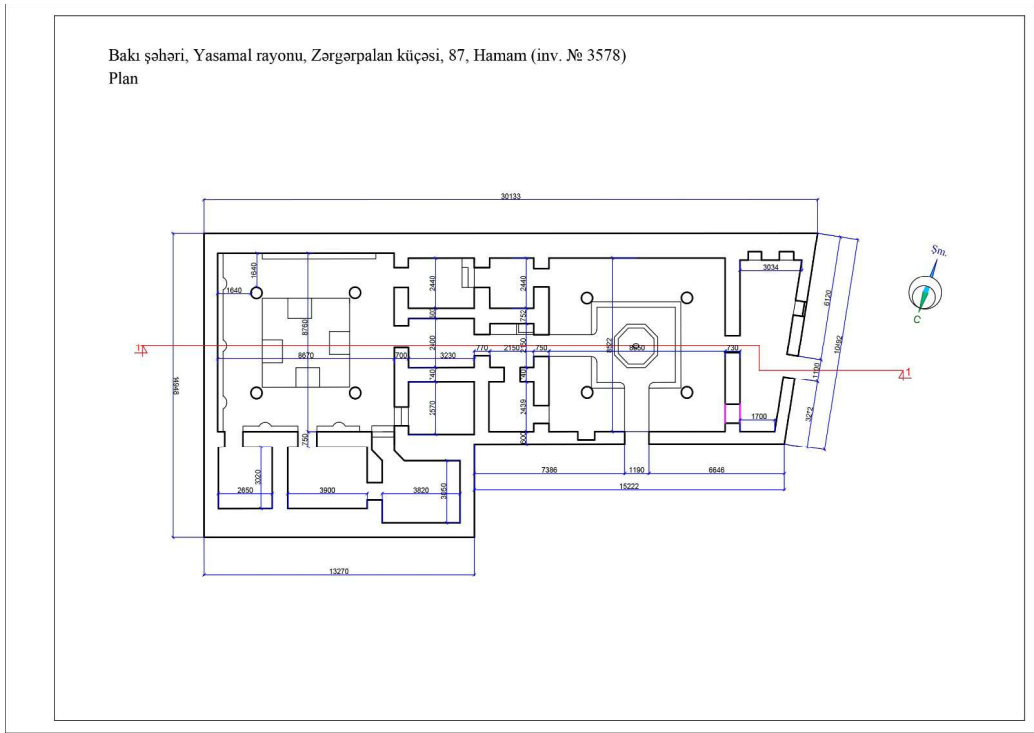
GENTECHS MMC-nin hazırladığı plan ölçüləri

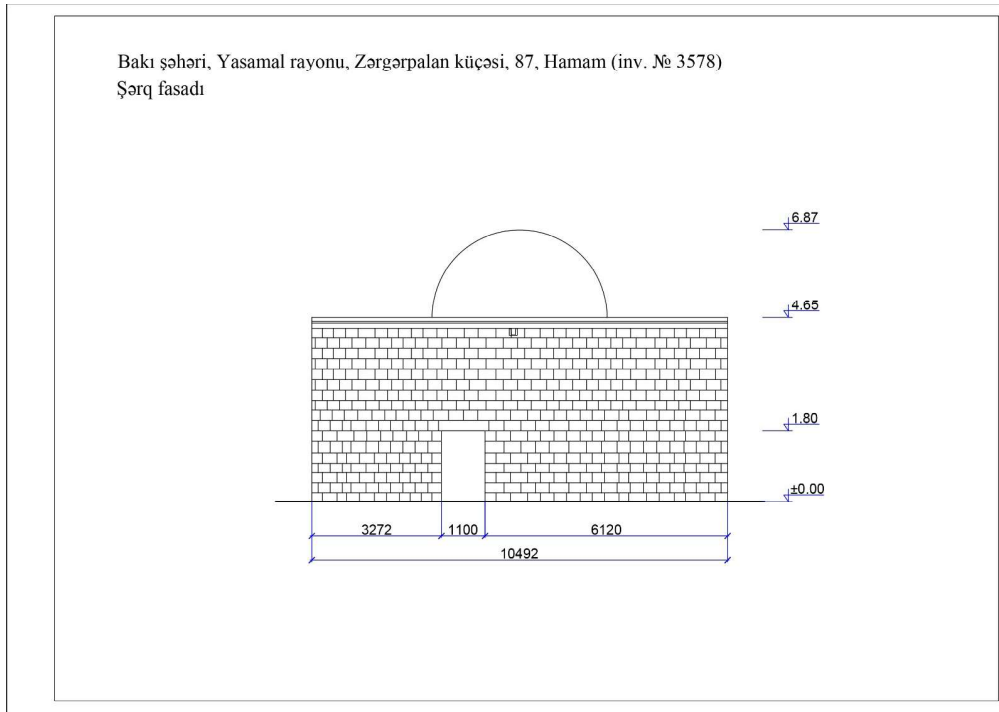
GENTECHS MMC-nin hazırladığı plan ölçüləri

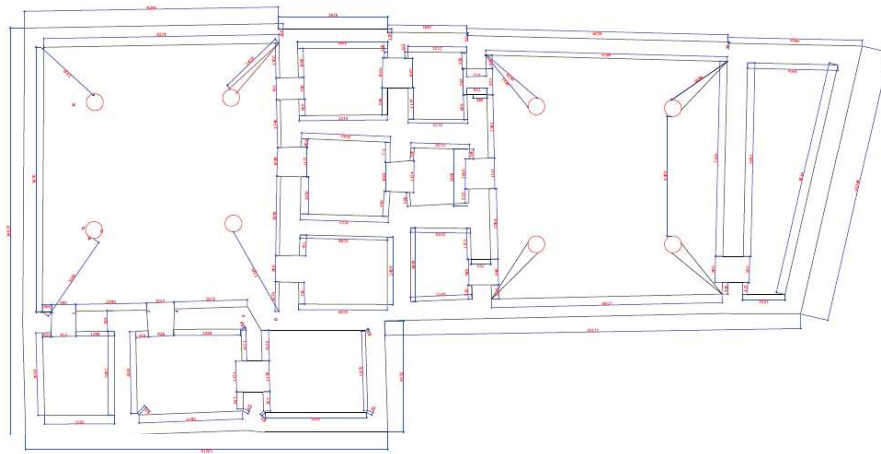
GENTECHS MMC-nin hazırladığı plan ölçüləri

Azərbayca Elmi-Tədqiqat Layihə İnstitutunun Pasport üçün plan ölçüləri

Azərbayca Elmi-Tədqiqat Layihə İnstitutunun Pasport üçün plan ölçüləri

Azərbaycan Memarlıq və İnşaat Universiteti tələbələrinin hazırladığı plan ölçüləri

ƏDƏBİYYAT

Dadashev, S. A., & Useynov, M. A. (1948). *Arxitektura Azerbaydzhana III–XIX veka*. Moskva: Izd-vo Akademii arxitektury SSSR.

Jabiyev, G., Khalilli, F., Abbasova, E., Nurmammadov, M., & Scrinzi, L. (2025, January 17–19). The concept of Bayirshahar in Baku and hammam culture (based on archaeological research of Zargarpalan Hamam). XIII Scientific International Conference «Ohrid – Vodici, 2025», Ohrid, North Macedonia.

www.researchgate.net/publication/388140176

Salam-zade, A. V. (1964). *Arxitektura Azerbaydzhana v XVI–XX vv*. Baku: Izd-vo AN Azerb. SSR.

Sarabski, H. (2018). *Köhnə Bakı*. Bakı: Xan.

Göndərildi: 08.08.2025

Qəbul edildi: 22.08.2025

Təqdim etdi: Fariz Xəlilli

İstinad: Cəbiyev, Q., Xəlilli F., Abbasova E. (2025). Bakı şəhəri Yasamal rayonu Həmidəğa Hüseynzadə küçəsində yerləşən Hamam binası daxilində və ətrafında konservasiya və təmi-
zləmə işləri çərçivəsində aparılan arxeoloji tədqiqatların hesabatı. F. Xəlilli (Hazırlayan).

Mədəni İrs Beynəlxalq Ustad Məktəbi: Tədris vəsaiti. (s. 248-334). Bakı: AFPoliqrAF. <https://doi.org/10.30546/978-9952.2025.1248>

MƏDƏNİ İRS BEYNƏLXALQ USTAD MƏKTƏBİ

TƏDRİS VƏSAİTİ

Hazırlayan:
Dr. Fariz XƏLİLLİ
BAKİ - 2025